

СТАНДАРТИЗАЦІЯ АКТУАРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ, ЯКА СТОСУЄТЬСЯ ВИДІВ СТРАХУВАННЯ, ІНШИХ НІЖ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ

© Зубченко В. П., Мішура Ю. С., 2018

У статті зааналізовано тренди страхового ринку України й висвітлено проблеми побудови та стандартування актуарної термінології, що стосується видів страхування, інших ніж страхування життя.

Ключові слова: українська мова, актуарна математика, страхування ризиків, актуарний звіт, перестрахування.

The trends of the insurance market of Ukraine are analyzed, problems of construction and standardization of actuarial terminology concerning types of insurance other than life insurance are discussed.

Keywords: Ukrainian language, actuarial mathematics, risk insurance, actuarial report, reinsurance.

Потреба стандартування актуарної та фінансової термінології є актуальним завданням, з огляду на дальший розвиток страхового ринку, посилення вимог щодо платоспроможності фінансових інституцій та проведення в Україні пенсійної та медичної реформ.

У статті [1] було оглянуто основні кроки щодо розвитку освітніх програм спеціалізації «актуарна та фінансова математика» механіко-математичного факультету Київського національного університету імені Т. Шевченка, розглянуто приклади українськомовних термінів для базових понять математичних основ страхування життя, спроба системного застосування яких утілено в навчальному посібнику [2].

Утім, з огляду на кризові економічні явища, спричинені загостренням політичної ситуації, різким знеціненням національної валюти, – за останні кілька років страховий ринок України, зокрема сектор страхування життя, зазнав значних змін.

З одного боку, різке зниження купівельної спроможності національної валюти, запровадження в низці банків тимчасової адміністрації разом із визнанням цих фінансових установ неплатоспроможними, призвело до значного рівня зневіри клієнтів щодо класичного накопичувального страхування життя. За таким видом страхування, договір передбачає захист на випадок настання непередбачуваних подій протягом тривалого строку (скажімо, 20-ти років) та виплати накопиченої страхової суми разом із інвестиційним прибутком по закінченні строку дії договору страхування. Однак, регулярно сплачуючи страхові платежі, що мали реальну купівельну спроможність, унаслідок високої інфляції клієнт отримує накопичення, яке зовсім не відповідає покладеним сподіванням, зокрема щодо можливості застрахованої особи сплатити за отримані кошти якісну освіту власним дітям, або ж гарантованого забезпечення належного рівня життя по виході на пенсію.

Із другого боку, подібні кризові явища призвели до посилення рівня контролю над страховим сектором, та зміщення акцентів від накопичувального страхування до страхування ризиків. Зауважимо, що значна кількість видів страхування, інших ніж страхування життя, є обов'язковими, тож попит на них стабільний. Інші ж, добровільні, є предметом вибору, і доволі чутливі до зовнішніх чинників.

Наведемо приклади кількох подій, що вплинули на збільшення попиту щодо програм ризикового страхування. Підписання угоди про безвізовий режим України з ЄС привело до збільшення

потоків подорожувальників між Україною та Європою. Однією з обов'язкових умов перетину кордону є наявність поліса страхування здоров'я. Водночас зі збільшенням кількості подорожувальників спостерігалась й аналогічна тенденція щодо кількості зrealізованих страхових полісів відповідного виду страхування. Та сама тенденція стосується й кількості зrealізованих договорів за видом страхування «Зелена карта».

Проведення медичної реформи, із потребою додаткових кроків пацієнта щодо обрання сімейного лікаря, підписання з ним декларації щодо обслуговування, незрозумілість на початковому етапі механізму фінансування медичних витрат у разі складніших хвороб, – усе це привело до зростання попиту в корпоративному сегменті на поліси добровільного медичного страхування, як складника соціального пакета працівника.

Проведення пенсійної реформи, збільшення пенсійного віку для жінок, високі темпи інфляції, анонсовані зміни щодо зменшення ваги солідарної системи пенсійного забезпечення, певна інерційність механізмів унесення змін до договорів накопичувального страхування життя, сприяли розширенню мережі недержавних пенсійних фондів, що пропонують простий і зрозумілий інструмент накопичення коштів, разом з інвестиційним механізмом для їхнього захисту від інфляції, та можливістю швидкої зміни одного накопичувального фонду на інший, або ж переведення накопичених коштів у компанії зі страхування життя для здійснення регулярних виплат на довічній основі або ж згідно з конкретними умовами обраної програми страхування.

Водночас, збільшення ролі страхових компаній і недержавних пенсійних фондів у житті країни привело до посилення контролю над їхньою стійкістю та надійністю. Далі, як приклад, проаналізуємо кілька нормативних документів, ухвалі яких передували також робочі групи профільних комітетів ГО «Товариство актуаріїв України», та активне обговорення спільнотою актуаріїв і науково-педагогічних працівників Київського національного університету ім. Т. Шевченка.

Зокрема, вагомим кроком до посилення контролю над діяльністю страхових компаній стало ухвалене Нацкомісією розпорядження «Про внесення змін до Порядку складання звітних даних страховиків щодо надання актуарного звіту» [3], яке регламентує потребу подавати з аудиторським висновком щодо річної фінансової звітності щорічного актуарного звіту, засвідченого сертифікованим актуарієм.

Як приклад наведемо перелік англійськомовних термінів та їхніх українськомовних аналогів, ужитих для розроблювання типової форми річного актуарного звіту:

acquisition costs	– аквізиційні витрати, або ж витрати, пов'язані з укладанням і пролонгацією договорів страхування;
UPR, unearned premium reserve	– РНП, резерв незароблених премій;
IBNR, incurred but not reported	– резерв збитків, що відбулись, але не заявлені;
RBNS, reported but not settled	– резерв заявлених невикладених збитків;
IBNR & RBNS	– резерв збитків;
DAC, differed acquisition costs	– відстрочені* аквізиційні витрати;
NPV, net present value	– сучасна вартість;
EPV, expected present value	– очікувана** сучасна вартість;
cost allocation	– алокація витрат, або ж розподіл витрат за класами;
LAT, liability adequacy test	– тест перевірки*** адекватності зобов'язань;
run-off test	– перевірка достатності резерву збитків, сформованого на попередню звітну дату.

* відтерміновані – ред.

** сподівана – ред.

*** перевіряння – ред.

Одним із термінів, який у зазначеному документі (й інших) вживають, запозичаючи з англійської, відповідного терміна, є «хеджування»^{*}. І вже ніхто на згадує про можливість розлогого формулювання щодо долучення до портфеля фінансових інструментів, що застосовують для обмеження втрат за несприятливого розвитку ситуації...

Зауважимо, що для українського фахового середовища на цей час стало типовішим уживання англійськомовних термінів чи їхніх скоротів, замість українськомовних аналогів. Також, часті випадки «викривленого» перекладу англійськомовного терміна, українськомовний аналог якого обмежено передає оригінальний закладений зміст. Тому, вживання відповідних українськомовних термінів у нормативних документах на законодавчому рівні відіграє ключову роль у розвитку національної фахової термінології.

Однією з вимог щодо застосованих методів для готування актуарного звіту є обчислення резерву збитків методами математичного моделювання. І тут постає потреба адекватного перекладу низки термінів, зокрема:

run-off triangle, delay triangle	– трикутник розвитку збитків;
cumulative claim payment	– динаміка збитків накопичувальним підсумком;
chain-ladder method	– ланцюговий метод;
development year	– рік розвитку збитків;
development factor	– фактор ^{**} розвитку збитків;
adjusting for inflation	– урахування інфляції.

Рівночасне вживання англійськомовної та відповідної українськомовної технічної термінології властиве навіть для офіційних законодавчих документів, наприклад для проекту змін до Методики формування страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя, оприлюдненому на сайті Нацкомфінпослуг [4].

Для перевіряння адекватності величини сформованих резервів застосовують різноманітні методи актуарного моделювання, теорії ймовірностей та математичної статистики. Зокрема, у випадку недостатності власних історичних даних компанії часто застосовують методи теорії надійності, або ж уже звичної для українськомовного середовища *credibility theory*.

Потреба тестування ймовірності банкрутства страхової компанії приводить до застосування класичної моделі Крамера-Лундберга й розрахунку т. зв. «*adjustment coefficient*». Усталеної термінологічної назви коефіцієнта й досі нема, часто його називають коефіцієнтом Крамера-Лундберга, іноді – підладженим^{***} або ж поправковим коефіцієнтом.

Одним із механізмів забезпечення платоспроможності, фінансової стійкості й надійності страхової компанії є перестраховання. Зміст його полягає в передаванні частини ризику за відповідну плату іншому спеціалізованому страхувальникові (зазвичай його називають перестраховальником).

У термінології, пов'язаній із перестрахованням, спостерігаємо цікаву гру запозичених чужомовних термінів. Так, процес передавання ризику часто називають цедуванням, або страхувальною цесією. Страховика^{****}, який передає ризик, називають цедентом, а того, що приймає цей ризик – цесіонарієм. Чергове передавання цесіонарієм ризику черговому перестраховику називають ретроцесією. Ретроцедентом називають страхове товариство, яке передає третьому учаснику ризик у чергове перестраховання, а товариство, яке бере на себе ретроцедований ризик, – ретроцесіонарієм. Вочевидь, для українськомовного загалу природніше говорити про передавання ризику від страхової компанії до перестрахового товариства, аніж про страхувальну цесію між цедентом та цесіонарієм.

* геджування – *ред.*

** чинник – *ред.*

*** підпасованим – *ред.*

**** страхувальника – *тут і далі – ред.*

Також, до звичного вжитку в контексті перестраховання ввійшли чужомовні терміни бордеро (*фр.* bordereau) – перелік ризиків, що передають у перестраховання, – та кавернот (*англ.* cover + note) – документ, що підтверджує покриття перестраховиком зазначеної частини страхового ризику. У контексті дослівного перекладу назви останнього документа цікаво звучить типова для страхового середовища фраза «на підтвердження прийнятого ризику ми отримали від перестраховика кавернот» – фактично у фразі маємо дублювання інформації.

Явно «запозиченою» з європейських мов видається номенклатура щодо класифікування перестраховання. Так, за способом взаємозобов'язань договори страхування поділяють на факультативні, облігаторні та факультативно-облігаторні. За характером покриття вирізняють пропорційне перестраховання та перестраховання ексцеденто-збитку. У практиці пропорційного страхування договори класифікують на квотні, ексцедентні та квотно-ексцедентні. Звісно, не складно відшукати українськомовні відповідники, утім щойно наведена термінологія вже стала загальноживаною.

Спробу системно вживати нову українськомовну термінологію в контексті актуарних задач і методів, що вживають для видів страхування, інших ніж страхування життя, здійснено в навчальному посібнику «Статистичні методи у ризиковому страхуванні», який нині готують до друку працівники кафедри теорії ймовірностей, статистики та актуарної математики.

Сучасний фінансовий світ – мінливий, швидкий, динамічний, зінтегрований, зглобалізований – вимагає швидкої та якісної комунікації, утім у гонитві за інтегрованістю та однаковленням важливо не втратити самість, стояти на сторожі правічних скарбів, рухаючись у напрямку створення власного й неповторного.

1. Зубченко В. Стандартизація актуарної та фінансової термінології. / Володимир Зубченко, Юлія Мішура // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2016. – № 842 – С. 59–64. 2. Зубченко В. Математичні основи страхування життя / В. П. Зубченко. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2016. – 224 с. 3. Про внесення змін до Порядку складання звітних даних страховиків щодо надання актуарного звіту : Розпорядження Нацкомфінпослуг № 3701 від 07/09/2017 [Електронне видання] / Офіційний веб-портал «Верховна рада України» ; Розділ «Законодавство України». – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1230-17>. 4. Зміни до Методики формування страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя : проект [Електронне видання] / Сайт «Нацкомфінпослуг». – Режим доступу: https://nfp.gov.ua/files/Methodolog/normatyvu_5/Проект_Зміни_Методик_доопрац.doc.